

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Коденська М.Ю. Методичні підходи щодо інвестування розвитку цукробурякового виробництва / М. Ю. Коденська // – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 46 с.
2. Підлісецький Г. М. Основні засоби сільськогосподарського призначення: потреба та забезпеченість / Л.І. Васильок, М.І. Герун, Г.М. Підлісецький // – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2009. – 77 с.
3. Статистичний щорічник Полтавської області за 2012 рік / Л.В. Калашник. – Полтава : Головне управління статистики у Полтавській області, 2012. – 400 с.
4. Статистичний щорічник Полтавської області за 2011 рік / Л.В. Калашник. – Полтава : Головне управління статистики у Полтавській області, 2012. – 408 с.
5. Статистичний збірник Сільське господарство Полтавської області у 2012 році / Л.В. Калашник. – Полтава : Головне управління статистики у Полтавській області, 2012. – 265 с.

УДК 330.341.1

Ковч В.В.

*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії
Хмельницького економічного університету*

РОЗВИТОК НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ І НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ РОЗРОБОК ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЕРЖАВИ ПО ЗАДОВОЛЕННЮ ПОТРЕБ СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ УКРАЇНИ

Стаття присвячена дослідженню впливу науково-технічних розробок на задоволення потреб суспільства. Досліджено сучасний стан та фінансування наукових розробок, а також рівень впровадження інноваційного продукту у життя. Розглянуто сучасну державу її можливості у задоволенні потреб суспільства, а також проведення соціальної політики в Україні.

Ключові слова: держава, потреби, соціальні проблеми, влада, політика держави, інноваційна активність, людина, суспільство, індивідуум, наукові дослідження, науково-технічні розробки, впровадження.

Ковч В.В. РАЗВИТИЕ НАУЧНЫХ ИССЛЕДОВАНИЙ И НАУЧНО-ТЕХНИЧЕСКИХ РАЗРАБОТОК КАК ИНСТРУМЕНТ ГОСУДАРСТВА ПО УДОВЛЕТВОРЕНИЮ ПОТРЕБНОСТЕЙ ОБЩЕСТВА В СОВРЕМЕННЫХ ЭКОНОМИЧЕСКИХ УСЛОВИЯХ УКРАИНЫ

Статья посвящена исследованию влияния научно-технических разработок на удовлетворение потребностей общества. Исследовано современное состояние и финансирование научных разработок, а также уровень внедрения инновационного продукта в жизнь. Рассмотрены современное государство, его возможности по удовлетворению потребностей общества, а также проведение социальной политики в Украине.

Ключевые слова: государство, потребности, социальные проблемы, власть, политика государства, инновационная активность, нужды, человек, общество, индивидуум, научные исследования, научно-технические разработки, внедрение.

Kovch V.V. THE DEVELOPMENT OF SCIENTIFIC RESEARCHES AND SCIENTIFIC AND TECHNICAL DEVELOPMENTS, AS INSTRUMENT OF THE STATE, IN RELATION TO SATISFACTION OF NECESSITIES OF THE SOCIETY IN MODERN ECONOMIC CONDITIONS OF UKRAINE

The article is devoted to the research of the influence of scientific and technical developments on satisfaction of necessities of the society. The modern state and financing of scientific developments, and also the level of introduction of innovative products, have been investigated in existence. The modern state of its possibility is considered in satisfaction of necessities of the society, and also the realization of social policy in Ukraine.

Keywords: state, necessities, social problems, power, the state policy, innovative activity, needs, human being, society, individual, scientific research, scientific and technical development, introduction.

Постановка проблеми. Сучасне економічне та політичне життя в нашій державі відволікає увагу від повсякденних проблем, що виникають у суспільстві. Зокрема, задоволення своїх потреб все частіше лишається виключно справою самого індивідуума. Розвиток наукових досліджень та науково-технічних розробок в певній мірі здатні вирішувати такі задачі. Проте така інноваційна діяльність переслідується рядом ризиків, зокрема окупністю та затратністю проєктів, актуальністю створеної продукції та попиту на неї, здатністю задовольнити потреби суспільства.

Аналіз основних досліджень та публікацій. Велика кількість науковців у своїх дослідженнях зачіпляли проблеми задоволення потреб людини. Розгляд обраної тематики буде актуальним, незважаючи на спрямування загального курсу економічного, політичного та соціального напрямку України. Розроблення та розгляд обраної проблеми з різних кутів зору знайшло своє відображення у

працях, Дж.М. Кейнса, В. Геєца, А. Чухна, П. Леоненка, В. Мандибури, І. Буяна, В. Осецького, І. Малаго, О. Злобіної, Т. Заславської, Ю. Кіндзерського, А. Ткача, А. Халецької, М. Папієва, М. Диха, О. Мельниченко, А. Баланда, Б. Данилишина, В. Куценко, О. Ватаманюк, І. Мазур та інших. Проте повне розкриття задоволення потреб суспільства через призму наукових досліджень та науково-технічних розробок з врахуванням сучасних економічних умов України не знайшло свого кінцевого відображення.

Мета статті – дослідити реальний стан задоволення потреб суспільства через призму наукових досліджень та науково-технічних розробок. Визначити можливості та перспективи держави щодо проведення такої діяльності, стан фінансування та відсоткову відмінність між створеною інноваційною продукцією та її провадженням. Встановити рівень зацікавленості держави в задоволенні потреб індивідуума за сучасних економічних умов України.

Виклад основного матеріалу. Багатогранність поняття держави, функцій та підходів до її розуміння дозволяють розглядати її з позиції самостійного суспільного організму, котрий має не тільки логіку своєї діяльності, а й власні нужди та інтереси, що подекуди відрізняються від інтересів суспільства. Для зменшення негативного ефекту від такої діяльності раціональним є зміна самого середовища функціонування держави. Проведення постійних інноваційних змін у структурі управління та важелів впливу на економічні процеси може не допустити до переслідування власних інтересів укоріненими організаційними структурами управління.

Сучасні економічні реалії в Україні вимагають від держави проведення ефективної соціальної політики, що зачіпає політику формування доходів та ціни, зайнятості населення, соціальний захист та соціальні гарантії, що набувають особливої актуальності. Основна мета проведення соціальної політики полягає у зменшенні різниці між соціальними прошарками у суспільстві, підтриманні можливостей задоволення нужд, потреб та створенні умов для стимулювання економічної активності населення (незалежно від приналежності до соціальних прошарків та груп). При ефективній соціальній політиці відбувається реалізація інтересів соціально незахищених прошарків суспільства.

Д. Норт у своїх дослідженнях розглядає державу як певну організацію, наділену перевагами щодо примусу, влада якої поширюється на географічну територію [1]. Кордони такої території обмежують здатність держави отримувати податки з населення. В даному випадку населення розглядається як фізичні та органічні можливості, що наділяють конкретну особу або групу осіб. Людина котра наділена певними перевагами над іншими, тобто має владу, одночасно отримує здатність добиватися поставленої мети шляхом використання даної влади для корекції діяльності інших індивідумів. У сучасному світі суспільство може виражати власне волевиявлення, тому підкорення особи примусом влади відбувається тільки у випадку, коли кінцева мета прийнятих рішень та дій відповідає інтересам великої маси осіб. Це створює певні передумови для маніпулювання, оскільки зазвичай винесена на загальний розсуд кінцева мета часто переходить на меркантильні інтереси окремих верств населення.

З іншого боку, дослідники розглядають державу не з точки зору сили та примусу, як засіб задоволення потреб нації, а саме з позиції встановлення правил поведінки, як певної системи, що утворилася на основі взаємних очікувань населення. Задоволення очікувань призводить до зменшення невизначеності в політиці держави, а відповідно, дає підстави стверджувати про розширення можливостей щодо задоволення нужд усього суспільства (за рахунок зменшення ризиків при проведенні господарської діяльності). В даному випадку держава розглядається з позиції суспільного договору, тобто теорія держави, в основу якої покладено саму ідею договору, як контрактна угода, що укладається між рівними індивідумами з приводу надання суспільних послуг [2].

У сучасному світі одним із потужніших проявів наявності колективних інтересів та спільних нужд і потреб є створення суспільних об'єднань у вигляді політичних партій. Проблема полягає у тому, що будь-яка партія буде старатися представляти свою діяльність, виключно спрямовану на задоволення потреб своїх прихильників. Така філософія поведінки вимагає практично будь-якою ціною домогтися

як можливо більшої кількості однодумців, що часто призводить до викривлення кінцевої мети та піднесення її таким чином, щоб кількість членів партії росла.

Боротьба за владу не може проходити непомітно, тому реалізація інтересів та задоволення потреб кожної із партій призводить до неодмінних їх сутичок. Це породжує наявність цілої системи важелів та протидій у гонці за владою над життєдіяльністю всіх верств населення.

Виконуючи свої функції, держава повинна не допускати виникнення суперечностей у різних сферах суспільного життя та забезпечивши таким чином певну рівновагу у задоволенні потреб суб'єктів економічної та соціальної діяльності. Функції сучасної держави мають поступово адаптуватися до вимог сучасності, спрямовуватися на вирішення проблем як на рівні держави, так і у світовій практиці.

Варто наголосити, що біологічні, духовні потреби людини і біологічні та психологічні завдання її життєдіяльності – дві внутрішні людські протилежності. Вони є властивостями природного та соціального походження, відрізняються сутністю, змістом, формами прояву, кожна з них являє собою певну цінність, має особливу життєву значимість. «Народившись» з зовнішнього по відношенню до людини середовища, вони природно знаходяться в стані взаємозв'язку та взаємодії з природою та суспільством. Нужди і завдання різним чином, з різних причин взаємодіють з різними сферами природи і суспільства, здійснюють в них різні за змістом та значимістю функції. Наприклад, нужди людини виникають з моменту її зачаття і «не вичухають» протягом всього її життя. Тілесні ж та духовні властивості людини, завдяки яким вона стає здатною здійснювати процес праці як джерело блага, мають формуватися протягом 16 років для працівників простої праці і 20-24 років для молодших людей, що обирають шлях навчання в коледжі, училища, вищих навчальних закладах. До того ж, на певному етапі життя людина втрачає здатність до праці, хоч необхідність задоволення нужд залишається [3, с. 158].

Саме тому постає потреба наукових досліджень та науково-технічних розробок, що здатні полегшити не тільки вхід індивідуума в економічне життя, а й вирішити проблеми задоволення потреб суспільства в Україні. Відсутність вагомих зрушень у забезпеченні конкурентоспроможності вітчизняної економіки значною мірою пов'язана із станом інноваційної діяльності в Україні, яка характеризується низьким рівнем інноваційної активності промислових підприємств. Проблемою в інноваційній сфері залишається низька сприйнятливість підприємницького сектору до інновацій, що обмежує зростання продуктивності праці, зниження енергомісткості виробництва, не створює підґрунтя для модернізації та структурної перебудови економіки, не забезпечує її якісного оновлення [4].

Більш детально про сучасний стан інноваційних досліджень та створення науково-технічних розробок новітньої продукції наведено у таблиці 1.

Згідно з аналітичною довідкою про реалізацію пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отриманих результатів частка науково-технічної продукції (НТП) у 2013 р. (що становить 11720 одиниць) налічує 82,9% від загальної кількості НТП, створеної за рахунок загального фонду державного бюджету. Проте впроваджено було не більше 57,7%.

Скласти чітке уявлення між створеними та впровадженими благами (науковими дослідженнями та

Таблиця 1
Загальний обсяг створеної продукції за результатами наукових досліджень та науково-технічних розробок у розрізі за видами із зазначенням частки аналогічної продукції, створеної і впровадженої за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки, станом на 2013 рік [5, с. 8-9]

Вид науково-технічної продукції (НТП)	Загальна кількість створеної НТП, од.	Частка НТП, створеної за пріоритетними напрямками, %	З них впроваджено, %
Видів виробів	577	87,2	49,7
У т.ч. техніки	376	86,7	50,0
Технології	1296	97,3	56,2
Матеріали	608	99,3	32,5
Сорти рослин та породи тварин	184	100,0	26,1
Методи, теорії	4018	94,9	51,0
Інше	7452	71,8	67,6
Усього	14135	82,9	57,7

науково-технічними розробками) в Україні, що здатні задовольняти потреби сучасного суспільства, розглянуто на рис. 1.

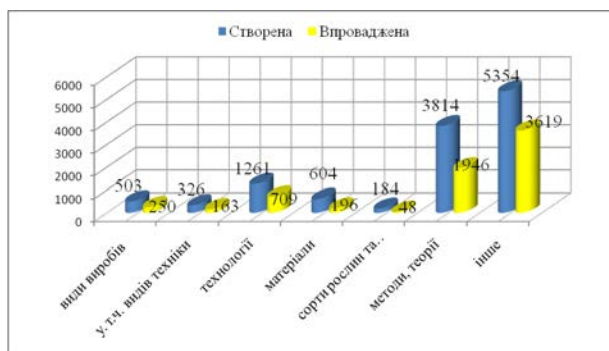

Рис. 1. Розподіл створеної і впроваджених наукових досліджень та науково-технічних розробок за видами продукції, од. [5, с. 10]

Як видно з рис. 1, частка наукових досліджень та науково-технічних розробок створеної за пріоритетними напрямками коливається від 87,2 до 100%. Технології, що можуть полегшити задоволення потреб суспільства, впроваджуються на рівні 56,2%, тобто з різних причин досить велика частка таких досліджень та розробок лишається у незадовільному стані.

Вирішення соціальних проблем, пов'язаних із задоволенням нужд людини, повинно відбуватися не перенесенням відповідальності та перекладанням обов'язків, а підвищенням ефективності від господарської діяльності. Найважливіша задача для держави сьогодення – це створення, перш за все, умов для самозабезпечення населення країни. Найбільший соціальний ефект може бути досягнутий не в умовах перерозподілу суспільного продукту з метою створення видимого ефекту існування соціальної допомоги, а наданням підтримки там де вона дійсно потрібна.

У своїй праці «Дослідження природи та причин багатства народів» Адам Сміт зазначив, що кожній людині, доки вона не порушила законів справедливості, надається можливість цілком вільно переслі-

дувати по своєму власному баченню свої інтереси та конкурувати своєю працею та капіталом з працею та капіталом іншої особи та цілої групи людей [6]. Ним було доведено, що в умовах ринкових відносин стає цілком можливим задоволення нужд та оптимальне використання наявних ресурсів у суспільстві. Відповідно до поглядів М. Портера першочергова ціль держави – це забезпечення своєму населенню досить високий та постійно зростаючий рівень життя [7].

Стан, коли індивідуум потребує задоволення своїх нужд, деякі дослідники розглядають з позиції відсутності ряду необхідних ресурсів, без котрих стає неможливим продовження життя. Цікавим є факт, що задоволення нужд людини може бути викликаним і перенасиченням одним з видів ресурсів, у результаті чого виникає необхідність позбутися зайвих компонентів. При таких умовах людина починає проводити пошуки об'єкту задоволення потреби, аналізуючи власні уявлення та можливості, що потенційно здатні задовольнити її нужди.

Життєвий цикл індивідуума – це постійна взаємодія із зовнішнім середовищем, налагодження з ним рівноваги для задоволення власних потреб. Коли така рівновага досягається, це говорить про припинення взаємодії по одному з напрямків, а, відповідно, порушення даної рівноваги дає підстави до пошуку інших можливостей для взаємодії.

В умовах дефіциту державного і місцевого бюджетів, відмови приватного сектору від значної частки соціальних зобов'язань, створюється своєрідне середовище, котре не може бути заповнене в інноваційно-орієнтованому українському просторі формами компенсації витрат на задоволення різноманітних проявів нужд суспільства. Наслідком чого є значне зниження рівня життя населення, розподілення населення за соціальним рівнем та суттєве зниження показників людського капіталу.

Саме тому потребує детального розгляду фінансування та результативність ДіР у розрізі пріоритетних тематичних напрямках, що наведено у таблиці 2.

З даної таблиці очевидно, що досить велику кількість окремих видів НТП створено за тематичними напрямками, котрі отримали значно менші обсяги фінансових надходжень, зокрема:

Позиція 6 – частка видатків – 4,6%, частка створених матеріалів – 42,9% та видів виробів – 27,7%;

Позиція 7 – частка видатків – 8,9%, частка створених матеріалів – 32,5% та технології – 17,6%.

Серед всіх інших позицій найменшу частину фінансування отримала позиція 4, що становить 0,3%.

Значним обмеженням, що впливає на розвиток соціально-економічної сфери в Україні, є значна диференціація доходів населення. Низька якість життя більшості громадян України, розшарування населення за рівнем доходів спричиняє зростання соціальної напруженості та наростання суспільного попиту на соціальний патерналізм. Реалізація важливих інноваційних проектів для України потребує значних обсягів інвестиційних ресурсів, важливою складовою яких є надходження іноземних інвестицій. Однак Україні не вдалося сформувати дієвий механізм залучення іноземних інвестицій. Інвестиційна привабливість вітчизняної економіки переважно залежить від економічної динаміки окремих секторів. При цьому в практиці економічної політики України майже відсутнє використання дієвих регуляторів і стимулів для активізації інвестиційної діяльності [4].

Цілий ряд дослідників сучасності виділяють на-

Таблиця 2

**Фінансування і результативність ДіР за пріоритетним напрямом
«Науки про життя, нові технології профілактики та лікування найпоширеніших захворювань»
у розрізі пріоритетних тематичних напрямів [5, с. 33]**

Тематичний напрям	Обсяг фінансування, млн. грн.	% у загальному обсязі видатків за пріоритетом	Кількість створеної НТП за видами, од.						
			види виробників	у т. ч. техніки	технології	матеріали	сорти рослин та породи тварин	методи, теорії	інше
1	208,6	60,16	19	16	95	3	-	512	359
2	9,68	2,79	1	1	48	3	-	41	78
3	76,27	22,0	-	-	9	1	-	113	143
4	0,89	0,26	1	-	8	-	-	6	-
5	4,55	1,31	2	-	3	12	4	13	2
6	15,93	4,59	13	-	33	33	-	23	16
7	30,81	8,89	11	4	42	25	-	37	7
Разом за пріоритетом	346,73	100,0	47	21	238	77	4	745	605

де:

- 1 – цільові дослідження з питань гармонізації системи «людина-світ» та створення новітніх технологій покращення якості життя;
 2 – створення стандартів і технологій запровадження здорового способу життя, технології підвищення якості та безпеки продуктів харчування;
 3 – проблеми розвитку особистості, суспільства, демографія та соціально-економічна політика;
 4 – геномні технології в біомедицині та сільському господарстві;
 5 – молекулярні біотехнології створення нових організмів та продуктів для сільського господарства, фармацевтичної та харчової промисловості;
 6 – конструювання та технології створення лікарських засобів на основі спрямованого дизайну біологічно активних речовин та використання наноматеріалів;
 7 – технології створення молекулярно-діагностичних систем та терапевтичних засобів, ферментних та бактеріальних препаратів.

ступні фактори, що впливають на рівень задоволення потреб у суспільстві та підвищують показник бідності в державі:

- вартість робочої сили знаходиться на низькому рівні;
- значна відмінність у рівні доходів різних соціальних прошарків у суспільстві;
- високий рівень прихованої зайнятості та отримання доходів «у конвертах»;
- зменшення кількості соціальних програм, що, у свою чергу, вимагає збільшення особистих видатків населення;
- складний механізм соціальної підтримки;
- непропорційне збільшення пільг у порівнянні з можливостями, щодо їх фінансового забезпечення;
- різке погіршення демографічної ситуації.

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Розвиток подій, що відбувається сьогодні у державі, значно загострює проблему задоволення потреб, як суспільства у цілому, так і в розрізі по кожній окремій групі людей. Вирішення поставленої задачі потребує залучення не тільки додаткових фінансових ресурсів та іноземних інвесторів, а й консультантів, що мають свіжий погляд до вже укоріненої проблеми. Проте і сама держава повинна відігравати не останню роль у цій справі, зокрема через проведення наукових досліджень та науково-технічних розробок. Така діяльність далеко не завжди буває прогнозована у своїй окупності. Як видно з проведеного аналізу, частка впроваджень суттєво відрізняється від частки створеної продукції. Звичайно, такі перспективи не завжди стимулюють до залучення додаткового капіталу та ресурсів, проте саме через новостворені інноваційні розробки та проекти, технологічні інновації та нові продукти, що орієнтовані саме на сучасні вимоги суспільства, відбувається оптимальне задоволення потреб населення на всіх його рівнях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. North D. Structure and Change in Economic History. – N.Y., 1981.
2. Еггертссон Траунн. Экономическое поведение и институты / пер с англ. – М., 2001.
3. Буян І.В. Методологічні основи теорії нужд людини та проблем їх задоволення / І.В. Буян // Наука й економіка. Науково-теоретичний журнал Хмельницького економічного університету. Випуск 2 (34). – Хмельницький 2014.
4. Диха М.В. Обмеження та можливості регулювання соціально-економічної системи України у побудові стратегії стійкого розвитку Вісник Львівської державної фінансової академії / гол. Ред.: Буряк П.Ю. – Львів: ЛДФА, 2012. – С. 199.
5. Аналітична довідка. Реалізація пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та отримані результати у 2013р. – Київ, 2014.
6. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. – М.: Соцэкиз, 1962.
7. Портер М. Международная конкуренция: Пер. с англ. / Под. ред. и предисл. В.Д. Щетинина. – М.: Международные отношения, 1993.
8. Мельниченко О. Тенденції та пріоритети соціальної політики / О. Мельниченко // Галицький економічний вісник. – 2001. – №1(30). – С. 67–73.
9. Баланда А. Інститут мінімальної заробітної плати: світовий досвід встановлення та проблеми України / А. Баланда, О. Варяцька // Україна: аспекти праці. – 2005. – № 4. – С. 38–44.
10. Данилишин Б., Куценко В. Соціальна безпека – підґрунтя сталого розвитку / Б. Данилишин, В. Куценко / Вісн. НАН України. – 2010. – № 1.
11. Ватаманюк О. Заощадження в економіці України: макроекономічний аналіз: монографія / О. Ватаманюк. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – 536 с.
12. Мазур І.І. Тінізація економіки України в сучасних умовах / І.І. Мазур // Вісник Донецького університету, сер. В: економіка і право, спецвип. – Т.2. – 2011. – С. 52–57.
13. Pundarik Mukhopadhaya Efficiency Criteria and the Sen-type Social Welfare Function // Working Paper No. 0114. – 2001. – November. — [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.fas.nus.edu.sg/ecs/pub/wp/wp0114.pdf>.
14. Закон зростання потреб і соціально-економічна ефективність виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.grinchuk.lviv.ua/book/56/2199.html>.
15. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua.